

målet. Af aktstykket i Ernst Christiansens arkiv, som er et mødereferat fra den danske FN-delegation, fremgår det imidlertid entydigt, at der med »dette spørgsmål« udelukkende tænkes på problemet om evt. udvidelse af medlemsantallet i FNs nedrustningskommission.

Fremstillingen ville kort sagt have vundet ved en generel redaktionel opstramning og grundigere efterkontrol.

Alle disse kritiske bemærkninger til trods bør det dog til slut noteres, at bogen, især i kraft af sit perspektiv bagud og sin detaljerede gennemgang af det sidste tiår, på mange måder er både læseværdig og nyttig for den, der ønsker sig en større forståelse af Socialdemokratiets aktuelle atomvåbenpolitik og dens baggrund.

Poul Villaume

ANITA DETHLEFSEN: På vej mod EF. Landbruget og de europæiske markedsplaner 1957-72. Odense, Landbohistorisk Selskab, 1988. 144 s. Ill. 80 kr.

Den gængse opfattelse af det danske landbrugs holdning til et dansk medlemskab af det Europæiske Fællesskab er, at landbruget, nærmest en bloc gik ind for dansk medlemskab af EF lige fra 1957. Det er rigtigheden af denne opfattelse Anita Dethlefsen har sat sig for at efterprøve.

Undersøgelsen er en analyse af holdningen til dansk EF-medlemskab i centrale landbrugsorganisationer: Landbrugsrådet, De danske Landboforeninger, De samvirkende danske Husmandsforeninger, De samvirkende danske Andels-Svineslagterier, Centralforeningen af Tolvmandsforeninger m.fl. Analysen bygger specielt på trykte og utrykte referater og beretninger fra de respektive organisationer. Endelig indgår rapporter og betænkninger fra Udenrigs- og Landbrugsministeriet og Det økonomiske Råds Formandsskab.

Undersøgelsen er disponeret i 3 perioder. 1. 1957-59, hvor EF dannes, uden dansk deltagelse, bl.a. fordi England ikke kommer med. 2. 1960-69, hvor der er flere tilløb til forhandlinger om optagelse. Det strandede dog hver gang på, at England ikke kommer med. 3. 1970-72, hvor de forhandlinger, der endelig førte frem til Danmarks og Englands optagelse i EF, finder sted.

Indenfor hvert hovedafsnit behandles landbrugets markedsudvikling og organisationernes interne debat og holdning til et EF-medlemskab.

Det lykkes ikke forfatteren at aflive den opfattelse, at alle landbrugets organisationer fra starten var varme tilhængere af dansk EF-medlemskab. Derimod kan hun påvise, at der var store forskelle i opfattelsen af, hvilke betingelser et dansk medlemskab skulle bygge på.

Et af problemerne op gennem 1950'erne og 1960'erne var, at det engelske marked spillede en stadig mindre rolle som aftager af danske landbrugsprodukter. Til gengæld spillede Tyskland, Frankrig og de andre lande, som gik med i EF fra begyndelsen en stadig større rolle. Men samtidig var England stadig den største enkeltaftager af danske landbrugsprodukter. 1956 aftog England 45%, de seks »EF-lande« 35% og andre lande 19% af landbrugets eksport. Sat på spidsen var problemet altså, at hvis Danmark og England blev udenfor EF, så mistede

landbruget et stadig vigtigere marked. Og omvendt, gik Danmark med i EF, medens England blev udenfor, risikerede man at miste sit største enkeltmarked.

I slutningen af 1950'erne gik landbruget kraftigt ind for dannelsen af et bredt europæisk marked omfattende alle landbrugets vigtige markeder. Da dette ikke lykkedes, blev stridspunktet, organisationerne imellem, i 1960'erne, om Danmark skulle tilslutte sig EF, uanset hvordan England stillede sig. I dette spørgsmål var der stærkt modstridende opfattelser organisationerne imellem, selv om man overfor offentligheden søgte at fremvise enighed.

På den ene fløj stod Landbrugsrådet og Landboforeningerne, særlig Anders Andersen, som mente at Danmark, ubetinget, skulle i EF, selv om England blev udenfor. På den anden fløj stod Andels-Svineslagterierne, som stod fast på, at man skulle bevare de sikre markeder, specielt England. Danmark skulle kun i EF, hvis England gik med. Endelig var Tolvmands- og Husmandsforeningernes holdning til dette spørgsmål uafklaret, selv om de begge gerne ville med i EF. Der er formodentlig ikke tvivl om, at baggrunden for de forskellige holdninger til EF-spørgsmålet i 1960'erne var præget af organisationernes forskellige bestræbelser på at sikre landbrugserhvervets fremtid.

Selv om det stadig står fast, at landbrugsorganisationerne grundlæggende var enige om, at Danmark skulle med i EF, så er det lykkedes Anita Dethlefsen at nuancere opfattelsen af landbrugets holdning til betingelserne for et dansk EF-medlemsskab. Hermed har hun leveret et vigtigt bidrag til den videre udforskning af landbrugets udvikling og problemer efter 2. Verdenskrig.

Jens Christensen